

רגע לפני

למה להביא ילדים לעולם? שאלה שחוקה, תמימה עד לזרא, ובכל זאת מנקרת. רוב שנותי ידעתי תשובה אחת: אין טעם ואין הצדקה. למה להעביר את הסבל לדורות הבאים?

החיים הם רצף של פרידות. בדידות. מתח ופחד, שאיפה ונשיפה. רעב ועוד בדידות. פה ושם נהנה האדם משמחת ההישג, מתחושת הקלה, משובע, מרגעים של עונג, צחוק משחרר. ציפור יפה לעין. בירה חלקה עם ראש של קצף. אבל בחשבון הסופי הטוב הוא מיעוט חולף, בטל בשישים. ולפיכך, איך אפשר, עם כל מה שלמדנו זה כבר על טיבם של חיים, לייצר בדעה צלולה תינוק-אדם – ישות סובלת בעל כורחה?

המשורר האנגלי פיליפ לרקין תיאר את תחושותי בפשטות:

"...את האומללות מוסר אדם לאדם
היא שוקעת כמו שונית אלמוגים
נסו לחמוק כמה שיותר מוקדם
ובעיקר אל תולידו ילדים."¹

¹ הבית האחרון בשיר "This Be the Verse" מאת פיליפ לרקין, 1974:

They fuck you up, your mum and dad.
They may not mean to, but they do.
They fill you with the faults they had
And add some extra, just for you.

But they were fucked up in their turn
By fools in old-style hats and coats,
Who half the time were sappy-stern
And half at one another's throats.

Man hands on misery to man.
It deepens like a coastal shelf.
Get out as early as you can,
And don't have any kids yourself.

אלא שלהפתעתי, מלבד משוררים כמו לרקין, לא מצאתי אחים ואחיות למסקנה "הפשוטה החותכת, שאין לנו בעצם לאן ללכת"²; לא מצאתי סביבי ולו אדם אחד שיסכים איתי, כי טוב נעשה אם לא נצמיד נשמות חדשות, חפות מקיום וידיעה, בדרך הזאת ללא מוצא; בחיים האלה ללא תמורה.

אבל ארנה, אמרו לי חברות וחברים בזעזוע, איך את יכולה לצבוע בצבעים קודרים כל כך את החיים? הרי הם מלאים בהפתעה ובמשחק, בשמחה ובאהבה. החיים הם פלא גדול ויופי אדיר. כן, יש בהם גם כאב ואכזבה, ועצב ושגרה ועבודה קשה. אבל אלה אינם העיקר. האם היית מעדיפה לוותר על האפשרות לראות ים גועש בסערה? לחוות אהבה? לשמוע מוזיקה מתעלה? להזדיין עם אשה מושכת, סוערת ויפה? לצפות בה ברגעי הלידה? חברי חשבו שאני מגזימה. שזו מחווה של התרסה.

ביני וביני חשבתי כל השנים בכנות גמורה, שכן, הייתי מוותרת. כי העסק לא משתלם. האהבה והעונג הם רק הסחות דעת טובות לנפש עגומה. עבודת החיים – המאבק המתמיד בפחד, המפגש עם המציאות שרחוקה בהכרח מהישג ידם של הדמיון והרצון – היא עבודה שוחקת, מתישה, מרפה ידיים. עדיף עליה האין. כן. עדיף לא להעמיס על נפש חדשה את עול החיים.

והנה, כעת, אני כותבת את הדברים האלה ואני בת 42, בת זוג של מיכל, אהובתי, והורה לילדתנו בת השנה וקצת, שלא היתה באה לעולם אלמלא אפשרתי את בואה, ואני תוהה מה השתנה בתפישת חיי הקודרת. הימים הם ימי הקפיטליזם המאוחר בישראל, עידן הפעלתנות הצרכנית והמחשבה החיובית. באווירה כזאת, יותר מאי פעם, קשה מאוד להעלות על הדעת – קשה עוד יותר לבטא במלים ובפומבי – דברי כפירה שכאלה. החיים הם בשבילך רצף של בדידות, מתח ופחד? יש לנו פתרון בשבילך: צאי מזה. קחי פרוזק. קחי ציפרמיל. קחי לוריוואן. קחי ריטלין. החזיקי ידיים במעגל אהבה בפסטיבל שאנטי בחוף ניצינים. דברי על זה. עשי מדיטציה. שתי תמצית עשב חיטה ומיץ רימונים. הפסיקי לעשן. קחי שאכטה. עשי מנוי לחדר כושר. סעי להודו. חזרי. מצאי עבודה. מצאי אהבה. עשי ילדים. התקשרי למוקד שירות לקוחות. סליחה על ההמתנה. תודה על הסבלנות. שיהיה סוף שבוע מקסים. מי שנולד הרוויח!

אבל לא רק התרבות וכפיותיה מפריעות לי לשאול שאלות קודרות. גם סיפור החיים שלי, שאינו סיפור אנושי מזעזע, אלא סיפור אנושי שגרתי, בורגני להפליא, מקלקל את הזכות לקלל. גדלתי בבית קטן בשכונת רמת חן הנעימה והפרחנית ברמת גן, להורים אהבים, רגועים ונאורים, אבא מדען ואמא אמנית. בית של בדיחות-קרב באנגלית וכלבי לברדור שמחים, רעבים וטובי לב, ואוכל בריטי על כל המשתמע מכך, ושני אחים מקסימים, כל אחד בדרכו.

ולא זאת בלבד, אלא שברבות הימים, כעבור שנים ארוכות של בדידות פשוטה, בראשית שנות השלושים לחיי, גיליתי את שמחת הלסביזת, יצאתי מהארון, ומצאתי חברות וחברים, ואהבה, ונפשי נקשרה בנפשו של גל, ילד קטן, היום בן שמונה, בנה של חברתי לשעבר, ובגיל 38 התאהבתי במיכל, ולימים יצרנו יחד משפחה, היום בת שנה, ורגש האהבה החם, הטוב, אל בנות משפחתי הקטנה עולה וגואה בקרבי. על מה אתלונן?

ובכל זאת אני מרשה לעצמי להתעכב עוד מעט על השאלות האלה: למה להביא ילדה לעולם? אני מתכוונת: למה לעשות לה את זה? האם התינוקת שיצרנו זכתה בחיים או נידונה להם? ומה מקומו בחיים של הסבל? מה מקומם של כאבי הלב

² מתוך "יפוי כוח", דוד אבידן, 1957. "כל השירים 1" הוצאת הקיבוץ המאוחד, הוצאת ביאליק, ירושלים 2009, עמ' 76, 77.

ותעוקת הנפש? והניכור? מה בדבר הניכור? האם אפשר שבאמת, כדברי אבידן, יש לכל אלה תפקיד נסתר, שדווקא מצדיק ולא מפריך את "הנשיאה המוזרה בעול/ הבדידות הגדולה והיאוש הגדול"?

הרשימות בספר שלפניכם מבוססות על קטעי יומן, שכתבתי בפנקס קטן ועבה בכריכת קרטון ממוחזר, במשך שנת החיים הראשונה של נעמי, בתי. שנת האמהות הראשונה של מיכל, בת זוגי. שנת ההורות הראשונה שלי. *Annus mirabilis*. שנת הפלאים.

הקטעים שורבטו בשעות מאוחרות של הלילה אחרי תהלכות הרדמה, או ברגעי התנומה של נעמי בחיקי על הספה בשעות היום, או ברגעים פנויים אחרים שנמצאו בין שעות הפרנסה לבין שעות ההורות. לפעמים מצאתי את כתב היד קשה לקריאה, וניכר שנרדמתי בזמן הכתיבה. לפעמים כתבתי רק מילה או שתיים. נעמי מחייכת. נעמי מתהפכת. את הרשימות מהיומן העליתי על מסך המחשב מיד בתום השנה. השארתי את לשון ההווה שלהן, ורק הוספתי מעט מחשבות ופרטים, השלמתי קטעים שהותחלו, השמטתי מעט וסידרתי.

השראה לכתיבת הספר שאבתי מספרים שליוו אותנו בשנה הזאת ובהם: *Operating Instructions* המצחיק והבוטה של אן למוט, שהוא יומן שנת חייו הראשונה של בנה, סאם, ושל ההורות המופרעת מעט שלה – סופרת אלוהוליסטית, ענייה, וגם נוצרייה מאמינה, בלי בן זוג אבל עם חברה טובה, עם ישו אחד, ועם הרבה זמן למחשבה. או *The Truth About Babies* מאת איאן סנסום האירי, מעין לקסיקון אלפביתי של גידול תינוקות, שכתב אב צעיר, מהורהר, שמחפש השראה. ולהבדיל, *The Baby Book*, מדריך ההורות של סירס – שכתבו ד"ר סירס רופא הילדים ואשתו מרתה האחות המקצועית, שגידלו שמונה ילדים ויודעים לתאר כל תו ותג בחיי הגוף והנפש של נעמי ושל בני מצבה הקיומי.

הקריאה בספרים כאלה העניקה לי ולחברתי תחושה שאנחנו לא לבד. כשנעמי התחילה להתעגל מעט, כשהתיאבון שלה התעורר, קראנו אצל סנסום [בעקבות המסאי הבריטי ג'יי קיי צ'סטרסון] השוואה מלאה אהבה בין תינוקות אדם לבין חזירונים. כשנעמי בכתה לילה אחד במשך שלוש שעות ברציפות, קראנו אצל למוט: "אמש היה מוות. וייטנאם. הוא בכה מגזים מעשר בלילה עד אחת לפנות בוקר..."

סיפוריהן של נשים זרות כלמוט, שעברו כמו מיכל את מהפך האמהות, ושל אבות כמו סנסום שמתבוננים – כמוני - מן הצד על ההורות שלהם בהתרגשות, עוררו בי ובמיכל הנאה משונה מההכרה כי הייחודי והאינטימי ביותר הוא גם שגור, רגיל ומשותף. בבידוד העירוני המסוים שלנו, בהיעדר שבט של נשים אמהות, דורות של מגדלות ילדים מנוסות שסובבות אותנו עם סיפוריהן, עם ניסיון חייהן ועם חוכמתן, מצאנו ידידות בספרים.

מה שבא לידי ביטוי ביומן שלפניכם הוא המבט המסוים שלי – לפעמים סנטימנטלי, לפעמים עיתונאי או מהורהר - על השנה היקרה הזאת. למיכל, בת זוגי, האמא בסיפור הזה, היתה זו בוודאי שנה אחרת, שונה בתכלית משלי; ולנעמי עצמה – ובכן, על השנה הראשונה שלה לא נדע כנראה לעולם. מה שנוצר הוא תיעוד של הורות מתהווה של אשה שבחרה לא להיות אמא בגופה; שחשבה כל חייה שהיא בוחרת לחיות בגפה ושאינה רוצה לגדל ילדים, ובכל זאת קשרה את נפשה בנפשה של אהובתה, ואמצה אל לבה את בתן. זהו תיאור של מצב חריג יחסית: אשה שאינה אמא זוכה להתבונן באמהות ובהורות (שלא לומר לתפוס את עמדת האבהות) התבוננות קרובה, מדרגה ראשונה. זהו תיאור של שגרה. של ימים באים והולכים. של משימות קטנות, רגשות גסים, אתגרים פשוטים. תיעוד של היומיומי במובן הרגיל – גשמי ובלתי דרמטי – ביותר.

אגב כך, בתוך השורה ובין השורות, מצאתי ברשימות האלה דבר-מה שלא חיפשתי במודע כשיצאתי לדרך: שיעור מבוא בהיבטים החיוניים, היצירתיים, של עוגמת הנפש – הסבל, הדכדוך, היאוש הגדול. ניסיון ראשוני לענות על השאלה: כיצד לתת מקום למלנכוליה, בלי לנסות לסלק אותה? איך להביא חיים ולקיים אותם, לנוכח העצב הקיומי ומתוכו.

